Euskeraren batasuna

SALBADOR GARMENDIA'k

Euskeraren batasuna behar litzakeala egin, batasuna behar beharrezkoa dugula eta holakorik, ez dut aipatuko. Ene ustez, hemen bildu geran guztiok, puntu hontaz bederen, berdin pentsatzen baitugu: euskerak indarrik hartuko badu, batasunik gabe, ez duela hartuko alegia. Beharrezkoa dan ala ez probatzea baiño hobe dala uste dut, gutxi bada gutxi, euskeraren delako batasun hori nola iritxi genezakean, hemen esatea.

Ez dut esan nahi, batasun osoa, hori nekez lortuko baitugu, oraingoz bederen. Baiñan bai, nola eman ditzakegun lehen pausoak, nola egin ditzakegun lehen urratsak. Esan dudana esan, eta badirudi, batasunaren alde orain arte ez duguna ezer egin. Egia esan, larogeiren bat urte daramagu batasunaren alde hitzegiten, baiñan nago, egin diran aldrebeskeriak egin eta gero, batasunaz besterik egin ote dugun; zenbait euskalkiren nahaste bat egin ote dugun. Are gehiago: aspaldi hontan hartu dugun bide asko, batasunaren kontrakoa da arras. Halaz guztiz ere, hamar urte hontan, azken hamar urte hauetan, batasunaren alde zerbait baiño gehiago egin da: Txillardegi eta Gabriel Aresti hor daude lekuko bezala.

Ez dakit denek duketen nik dudan ikusmoldea, baiñan, zenbait urratsen egitea, zenbait pausoren ematea, erreza dala dirudi. Batasunaz pentsatzen egondu naizen guztietan, ber-gauza bururatu zait beti: euskeraz eskribitu dan euskalkietan zer dago bat egiñik, edo hobeto esateko, lehen zertan ziran eta orain zertan dira berdin! Ene ustez, bai baitu garrantzirik, haundirik gañera. Nahiz eta gipuzkerak Zuberoa-ko euskalkiarekin diferentziarik ukan, eta Lapurdi-koak bizkaierarekin, beste alde ere egia baita,

denak dirana euskera, eta beraz, badukete anitz gauza bat eta bera eta berdiñ berdiñak diranak.

Orain-arteko literatura zaharraz ari naiz. Euskal autore zaharrak azter baditzagu, lehen begi kolpean hauxe ikusiko dugu: bai euskalki bataren eta bestearen gramatika legeak eta mugak, oso zeatz fijaturik eta mugaturik daudela. Eta euskalkietan ondo mugaturik dauden lege horietako asko eta asko, denetan berdin berdiñak dirala. Oraindik ere, halaxen gertatzen baita! Oraindik ere honela bada, are gehiago duela berrehun urte. Izan ere, euskeraren batasunaz ari geranean, aurrean ez baiñan atzean, ondo atzean behar genituke gure begiok ondo tinkatu. Aldi igaroetan batasuna egiñago baitzuen euskerak, ezen ez eta azken garaiotan. Urteak pasatu ala, edozein hizkuntzatan gertatzen dan bezala, euskeraren euskalki guztiak alkarrengandik bereixtez joan dira, apartatzez.

Euskerak, nork du ukatuko? eboluzio bat izandu du, eta batez ere, bizkaieraz eta gipuzkeraz izandu du. Euskera literarioaz ari naiz. Eboluzio hori, bataz beste, eboluzio txarra izan da, ondotxo mugaturik zegoen lege asko, ez gipuzkoarrek ez bizkaitarrek, ez baidute errespetatzen. Zuberoa-ko euskalkiak, eboluziorik izan badu ere, eta izan du, zuberotarrek hobeto betetzen dituzte aldi iraganetan mugatu eta fijatu ziran legeak. Lapurtarrek- eta ere, berdin. Nago, ez ote lukean oraingo lapurtar batek Kardaberaz-en eta Prai Bartolome-ren euskera hobeto konprenditzen, ezen ez eta presenteon Zeruko Argia-n bizkaieraz eta gipuzkeraz agertzen dan artikulu asko eta asko.

Hamazazpi, hemezortzi eta hemeretzigarren gizaldietako euskal idazleak irakur baditzagu, garbi ikusiko dugu, orduko eskribitzailleen artean oraingoetan baiño bereizkuntza gutxiago zegoela, eta Mogel-ena eta Duhalde-rena berdiñagoak zirala, oraingo zenbait gipuzkoar eta lapurtarrena baiño.

Ez dezagun esan, herria honela edo harrela mintzatzen dala. Herriaren euskerak egin du kanbiamendurik, ez da dudarik. Halaz guztiz ere, Gipuzkoa-n herriak egiten duana duela berrehun urte Maixterre-k egin zuenagandik urbillago dago, oraingo zenbait euskal idazleen euskera baiño. Zer da gertatzen? Asko eta asko hitzen ederrari edo itsusiari gehiago gaude, hizkuntzaren mamiari eta gramatikari baiño.

Zenbait etxenplu emango dut. Honatx bat txiki txikia.

Har zagun 'artikulu" hitza. Euskal eskribitzaille denek ez bada ere gehienek, (Larramendi-k artikulo idatzi zuela uste dut) beti eskribitu dute "artikulu" eta ez 'artikulo". Ez da aspaldi oraindik, "artikulu fedekoak" ikasi genituela. Puntu horretan, euskeraz batasuna eginik zukean; zukean, diot, egungo egunotan, 'artikulo" irakurtzen hasiak baigera.

Euskalerri-ko idazle guztiek ez bada ere gehienek idatzi dute: zuan, duan, duala, genuan, neskarik, aitarik, birjiña, makilla, txapela, anaia, gauza, gauza asko ikusi dut, astakeria eta abar eta abar... Orain gera hasi, zun, dun, dula, genun, neskik, aitik, birjiñ, makil, txapel, anai, gauz, gauz asko ikusi ditut, astakeri, eta honelako astakeria asko eta asko idazten. Euskeraren batasuna nahi ahal dugu?Egiñik zegoena ez zagun beraz apur, apurtu! Ez dezala iñork aipa, herria horrela mintzatzen dala eta ez dagoela beste erremediorik; herriarekin batera jo behar dugula; eboluzioa ezin bestekoa izandu dala. Horrelakorik esaten duenak, beste honekin bukatzen du gehienetan: "euskera ez da absolutu bat", baiñan momentu horretan, bere iñozukeriaz eta ez jakiñaz besterik, ez du agertzen.

Egia esan, puntu askotan gaiñera, herriak ez baitu horrelakorik esaten: herriak makilla bat, makillaka esan ohi du guk uste baiño maizago, eta ez makil eta makilka; artikulu esaten du eta ez artikulo; eta Euskalerri-ko euskaldun askok, oraindik ere, astakeria bat, bost egia, hamar ohia, aitarik, amarik, birjiña, neskatxa bat eta esaten du. Zein da gure herri hori? Bizkikoa eta Gipuzkoa-ko bakarrik, ala ez dira berdin euskaldun Nafarroa-n, Zuberoa-n, Baxenabarre-n eta Lapurdi-n bizi diranak?

Uztagun orain herria. Literatura-batasuna nahi badugu, orain arteko literatura aztertu behar da. Herriaren hizkuntzan nekezago aurkituko dugu batasunerako biderik. Baiñan literaturan bai! Hizkuntzaren legeak ondotxo finkaturik daude orain arte egin dan literaturan. Euskalki bakoitzaren legeak, mugak eta zeaztasunak ondo ezagut ditzakegu. Lege guzti hoiek har eta euskalki guztiek zer duten bat, euskalki guztiak zertan diran bat ikas badezagu, eta leke hoiek betetzen baditugu, euskeraren batasuna ardiesteko lehen pausoa emanik, lehen urratsa eginik dukegula, uste izatekoa da.

Nik, zenbait puntu proposatuko dizuet. Puntu hoiek onartu behar diran ala ez zeurok erabakiko duzue. Proposatu baiño lehen

gauza bat esan behar dizuet: esango dudan asko eta asko Txillardegi-ri ikasi diot, hots, harek argitaratu zuen liburuxka batetik hartu dut. Orain arte eman dudan zenbait ideia ere eta gero emango ditudanak, zenbait bederen, L. Mitxelena-ri zor dizkiot. Ideiak bakarrik ez, zenbait aldiz hitzak ere bai!

HITZAK

Zein hitz erabil? Erantzun egoki bat ematea, ez da errez. Nere iritzia emango dut. Ba dakit, puntu hontan, adiskide bezainbat etsai izango dudana. Halere, ez dezaket bazterrean utz, puntu hau.

Oroit gaitezen, euskeraren batasunaz ari gerala.

Mintza nadin lehenik, euskal literaturan erabili diran hitzez. Jakiña da, ez ditugula hitz guztiak berdin maiz erabiltzen. Ba dira egunero erabiltzen ditugunak, iñoiz behin bakarrik erabiltzen ditugunak, ba dira "hapax legomena" diranak, ba dira zaharraren zaharrez fosilizatuak diranak, sekula gehiago ez herriak ez eskribitzaileek erabiltzen ez dituztenak, azken larhogei urte hauetan idatzi duten zenbait eskribitzaillek salbu.

Lehenik: Zaharraren zaharrez fosilizaturik dauden hitzak.

Zaharraren zaharrez usteldurik dauden hitzak, hoien ordaiñik balego eta ordain hoiek euskaldun autoreek noiz-nani eta maiz erabili badituzte, zaharraren zaharrez erdi lizundurik dauden horiek, baztertu egin behar dira. Ejenplu bat: asketsi. Ez dakit zuzen, neolojismo bat dan ala ez, ala hor nunbaiteko zokoren batetan esaten zan hitzen bat dan. Demagun hitz zahar bat dala; baiñan, euskal literaturan gaurregun arte sekula sartu ez dan hitza. Beste alde, "asketsi" esateko, euskal idazle guztiek, beti "barkatu" erabili dute. "Barkatu" hau, latiñetik dator zuzen zuzenik. Nahiz eta latiñetikakoa izan, menderen mendetan erabili dan "parkatu" hitz honek ez ote du sekula idatzi ez dan "asketsik" hainbat eskubide presenteon ere erabil dezagun? Eta batez ere, batasunaren izenean, orain arte euskalki guztietan erabilli dan "barkatu, parkatu" ez ote genuke hartu behar eta beste hori baztertu?

Bigarrenik: "Hapax legomena" diran hitzak.

Ba da horrelakorik euskeraz. Behin bakarrik erabili diran hitzak, dakigunez bederen. Zenbait aldiz ez dakigu zuzen zer esan

nahi duten. Nere ustez, hapax hoiek ordaiñik badute, nahiz eta ordain hauek latiñetikakoak izan, erabili egin behar dira eta beste hoiek baztertu.

Ikustagun zenbait adibide: 1596-ko "refranes y sentencias-etan", ba dator halako bat. 302-garren errefaua da: "Azaga onic estau mandazaic". "Postrimería buena no la tiene mulatero" itzuli zuen orduko itzaltzailleak; Azkue-k, honela itzuli zuen bere hiztegi ederrean: "ningún arriero tiene buen fin". Demagun orain, "azagak", azkena, bukaera, esan nai duela. Demagun, oso hitz zaharra dala eta beste hok, bukatu batez ere, askozaz ere berriagoak eta latiñetikakoak. Gauza bat badute beren alde: autore gehienek erabilli dute "azken" hori, "bukatu" ere ez gutxik, "azaga" berriz, nik dakidanez, iñork ez. Euskal literatura guzti guztian sarturik dago "azken" hitza; puntu hontan bederen, batasuna eginik dugu; zer dala eta hasi behar dugu orain, batasunaren izenean, sekula idatzi ez dan hitz bat berritzen? Berdin gertatzen baita beste hitz batzurekin!

Hirugarrenik: Hitz berriak, neolojismoak alegia.

Leku ederrean sartu naiz. Labur: behartik gabe eta batasunaren izenean, ez dezagun hitz berririk sor eta sar. Etzagun gure hiztegia *murrizt*!

Norbaitek galdegin dezake: beharrik badanez, nola jakin liteke? Ideia bat azaltzeko, euskal hiztegiak hitzik ez balu, orduan, konposizioaren bidez, edo, hitz berriren bat edo beste sor(tu) diteke noski. Baiñan, kontuz! Nehurri bat behar dugu. Izan ere, Fisica, Quimica, Aritmetika eta Filosofia eta Teolojia eta abar euskeraz ipiñi nahi bagenitu, eta jakintza sail horietan diran hitz guztiak euskera "garbian" ematen has bagintez, gaixo euskera, eta gaixo euskaldun matematikoak eta fisikoak eta kimikoak eta filosofoak! Filosofia ederrik ikasiko dute! Aragizko eta hezurrezko euskaldunez ari naiz, ez gure hasmamenean sor genitzakean ametsezko euskaldun iratxo horietaz! Oraingo euskaldunez ari naiz, hogei eta bost urteren buruan sortuko diran euskaldunez.

Bai baita besterik ere. Gauza agiria da, euskal hiztegian aurkitzen dan hitzetatik asko eta asko, millaka beharbada, latiñetik eta erromantzetatik eldu zaigula. Hitz horiek, nahiz eta latiñetik edo edonundik datozela, euskal hitz dira, euskal literaturan maiz maiz

erabili diralako, euskaldun guztiek erabili dituztelako, menderen mendetan erabiliaz gozoz eta urriñez bete zaizkigulako. "Hitz hau latiñetik eldu da; ken dezadan eta kito!" Gure zozokeriak ez bide du nehurririk! Hola has bagintez, egia esan, hitz gutxi geldituko da gure Hiztegian!

Batasunaz ari gera, eta hain zuzen, puntu honetan batasunaren kontra egin diranak, ez dute izenik merezi ere.

Gauza agiria da, 'santo" esateko, euskaldunok, euskaldun guztiok, eta euskal idazle guztiek, 'santu" eta "saindu" idatzi dutela beti. Puntu horretan batasuna eginik zegoen. Ez zan nere harridura txikia izandu, euskeraz meza emateko, berriki euskaldundu duten "Confiteor-ean", "Pedro donea, Pablo donea" eta abar ikusi nituanean! Beharezkoa ote zan? Lehenik, nere ustez bederen, izen Nagusiei loturik bakarrik erabili da "done" hori. "Dome Saintu, Dome Santore, Jondoni Matiu, Jondoni Jakue eta hola. Baita Dona Maria ere. Beste alde, hitz hori latiñetik dator: dominus, domine, domne". Zer dala behar zan "done" idatzi eta ez, beti eta beti euskaldun guztiok esan eta eskribitu dugun "santu, saindu"?

Berriz esan: Latiñetikako eta erromantzetikako hitz guztiak kentzen has bagintez, ondotxo murrizturik geldituko da gure Hiztegia!

Begira zer gertatu zitzaion Olabide-ri.

"Inguru" hitza. Euskalki guztietan erabili eta erabiltzen dan hitza. "Inguru, ingürü". Latiñetikakoa da, ez erromantzetik datorrena. Bere "Idazti Deune-an" ez zitekean sar litiñetikakorik ezer. Zer egingo eta, ustez eta noizpait Zuberoa-n edo ez dakit nun "inguru" esateko "baranoan" esan zalako, 'barano" hitza erabili zuen. Gaurregun badakigu, L. Mitxelena-k esanik, "inguru" hitza beste hori baiño askozaz zaharragoa dala. Izan ere, "inguru" latiñetik bai datorkigu, "barano" berriz, erromantzetik, bearnesetik, kaskoiñetik!

Zenbat horrelako! Kanta, kantuz, kantari, kantore, ez dira ezer askorentzat. "Abesti" esan behar da, ustez eta euskaldunagoa baita. 'Mutil" latiñetik dator, putillum; "izara eta atorra" mozarabearen ondakiñak dira, "atondu" atuendo-tik dator, "akullu" latiñetik, gorputza ere latiñetik, soiña griegotik, aita gotikotik, ama etruskotik eta lepoaren gaiñean daramagun buru hau, orain dala millaka eta hamar millaka urte Groenlandia-ko ugartean hil zan

dialetutxo xarmant eta zoragarri batetik. Erauz ditzagun euskal liburuetatik ehunkada euskal idazleek idatzi dituzten latiñetikako hitzak, bazter ditzagun erabiliaren erabiliaz gozoz eta urriñez beterikako erromantzetikako hitzak, eta bete ditzagun gure liburuak eta errebistak askotan ez aitarik ez amarik, ez okhilasorik ez tokabilasorik, ez kolorerik eta ez gozorik duten euskaldun hitz garbiez, horrela egingo baitugu euskeraren batasuna. Zer nahi dugu: euskeraren garbikeria, ala euskeraren ona, euskera pizt dedin, euskera bizi dedin?

"Eliza" hitza ez da ezer eta "txandona" sortu da; "abade, apaiz, apez" deus ez da, eta "jaupa" sortu zuten; "aingeru" euskaldun idazleen hitza ere ez da ezer eta bere lekua beste batek bete behar zuen, eta "gotzon" asmatu zuen baterен batek. "Gogo"-tik aterea omen da, eta gogo honek, "espiritu, mente, pensamiento, deseo, memoria, gusto, intención, voluntad" eta nik dakita zer gehiago, esan nahi omen du. 'Gotzon" horrek pekatu txiki bat badu halaz guztiz ere: lehenik, oraintsu arte ez duela iñork erabili, eta "gotzon"-ek "ángel" adierazten badu, berdin adieraz dezakela Jaungoikoa, hori dena baita Jaungoikoa; gogo onekorik iñor ba da eta, Jainkoa baita. Ez ote zan askozaz ere zeatzagoa eta hobeto mugatutakoa, "aingeru" euskal hitza?

Hitzez ari baigera orain, berri horiekin sartu gabe ere, badugu aski lanik orain arte erabili diranak eta hilzorian dauden asko ta asko, berriz pizten. Hori bai, hori da egin behar dana: euskal literaturan millaka aldiz erabilli diran eta orain galduxe daudenak, berriz pizt ditzagun.

Ba da euskeraren batasunaren kontrako beste izurrite bat ere. Teoriak dira. Honela behar omen luke, horrela hobe ote litzakean, ote eta omen, hemen gabiltz oteka eta emenka arraiokeria asper eziñean. Orain arte honela idatzi omen da eta esan ere esan omen da, baiñan, datoak datoen gaiñezka pillatuz, —behaiek sortu dituzten datoak pillatuz jakiña— berebiziko teoriak sortu dizkigute.

Horietako bat kontatuko dizutet. Pazko-kari Donostia-ko Diputazioa-n bildu giñanean, Luis Mitxelena-k zigun. Negargarri ez balitz, parragarri litzake egiazki. Teoriak eta nik ez dakit zein lojikak eskatzen duelako, bizkaieraz eta indikatibo presentean, orainaldian, "dautso eta daust" idatzi behar omen dira. Teoriko horrentzat betidaniko "deutso eta deust" hutsaren urrena dira.

Belar txarrak balira bezela atera eta sutara bota! Jainkoa-ri eskerrak, hizkuntza bat jakintza enpirikoa da eta ez teorikoa.

Beste bat. Garibay-ren errefrauetan ageri da honoko esaera zahar hau: "Açean diagonac, usean diago". Los que hieren detrás hieren en vacío. Tras en dize el que, vazío en dice". Entzun ezazue zer dion J. Urkijo-k: "Las formas diagonac y diago ofrecen dificultad, pues no conozco ningún verbo que signifique "herir", ni "decir", al que puedan corresponder.

Ez dakigu beraz zuzen,, zer esan nahi duenik ere. Hauxe dakigu: ustez behintzat, behin bakarrik ageri dala euskal literatura guztian, eta "decir" esateko, "diot" erabali dugula. Ba ote da arrazoinik aski, "diot" hori baztarreratu eta "diago" idazten hasteko? Baiñan, baiñan... "diot" horren ama eta aita, gurasoak alegia, 'diago" hori dalakoan, "diago" idatzi du duela gutxi euskaldun idazle on eta sonatu batek.

Hitzei buruz beste zerbait ere esan nahiko nuke. Azkenaldi hontan, gipuzkoar idazle askok, lapurtar edo xuberotar hitzak erabiltzen dituzte beren artikuluetan. Berebat bizkaitarrek. Ez da gaizki! Halaz guztiz ere, nahasterik sor ez dedin eta beste euskalki batetako hitzak zuzenez beste erabil ez ditzagun, lehenik: behar genituke ondo baiño hobeto ezagutu, norberaren euskalkian erabiltzen ditugun hitzak, hots, norberaren euskalkia. Bigarrenik: behar dira beste euskalkiak ere ahal dan hobetoenik ezagutu. Batasuna egiten ari geran arabera, gauza segurua da, zenbait euskalkiren zenbait hitz, hartuko dala eta beste zenbait berriz, utziko. "Despertar" esateko, seguru asko, "itxartu iratzarri" hartuko edo da, eta "esnatu" alde batera utziko. Berdin "helecho' esateko: idea iratzea hartuko edo da eta garoa bazterrean utziko. Ez dut esaten horrela gertatuko danik, baiñan horrela gertatu behar litzakeala edo bai, hori baita "lojikoena". Beste hitz asko eta asko ere erabiliko dugu, nahiz eta norberaren euskalkian ez erabil. Baiñan, kasu! Ikas ditzagun hitz horiek zuzen erabiltzen. Nola ikas? Hiztegi batetan ikus eta kito, esango du norbaitek. Ez da gauza segurua Euskal-Herri guztia alderik alde pasa eta euskalki guztiak ikas, baiñan, oso gutxik egin lezateke hori. Ba da beste biderik!

Nere ustez bada hemen gauza bat, sikolojikoa dala edo esango nukeana. Neri behintzat horrela gertatzen zait. Nik, hitz bat, ehundaka aldiz ez badut irakurri, ez badut entzun, nere barnean

hitz hori ez bada erabat itsatsi, ez dut erabiliko. Ezin nezake erabili! Norberaren estiloaren guztiz kontrakoa dala erabiltzen, iduritzen zait. Ez onenean, gaizki erabiliko nukealako, hitz hori nerea egin ez dalako baizik! Horregatik, esate baterako, lapurdi-ko hitz bat erabili nahi dalarik, Iztegi batez baliatzea eta Iztegiaz bakarrik baliatzea, aldrebeskeria bat dala iruditzen zait. Baiñan, bada beste bide bat: liburuak. Euskalki guztietan da, euskalki horiek ikasteko libururik, onik gaiñera. Irakur ditzagun liburu hoiek. Nik bizkaieraz irakurri nahi dudanean, eta euskeragatik bakarrik irakurtzen dut bizkaieraz, Prai Bartolome irakurtzen dut, eta Mogel, eta Iturzaeta, eta Pedro Astarloa, eta Añibarro. Gipuzkeraz ere ba da onik: nik besteak beste, Kardaberaz eta Asteasuko erretore Agirre ditut maiteenik. Naparrek hor dituzte Mendiburu eta Elkano-ko Lizarraga. Mugaz bestaldekoek, anitz autore dute, anitz eta anitz, gaiñera, biziki onak. Ez dut oraingorik aipatu: ez da dudarik, hoiek ere irakurri behar dirala, horien artean ere bai baita zenbait, oso ona danik. Besteen euskalkietako hitzak eta espresioak ikasten baditugu, batasunaren bideak asko erreztuko dira.

Baiñan, hitz kontu hontaz aski dut, eta Deklinazioaz hitzegingo dizuet orain.

Eta hitzaldiaren ondoren, S. Garmendiak proposaturiko 8 puntuok banan banan aztertu dira, boto-bidez erabakiaz zein onartu ta zein baztertu.

Literatura batasuna egin nahi genuke. Euskeraren gramatika legeak ondo mugaturik arkitzen dira euskalki bakoitzean. Lege asko eta asko, euskalki guztietan berdin berdiñak dira. Berdiñak diran lege horiek onartuaz, euskeraren batasunari indar haundi bat emango genioke.

Lehenik.—1964'ko udan Baiona'n onartu zan "Deklinabidea" berriz onar dedin eskatzen dugu.

BAI.

Bakar-bakarrik *-kin* eta *-gaz* atzizkietan sortu da eztabaida, alegia, eta biak erabilli beharko ditugun ala *-kin* bakarrik. Bizkaitarren arteko prolema danez, aukerakera hori bertako euskalkikoen-

tzat utzi da. Eta azken erabakia hau izan da: 10'ek *-kin* autatu dute, eta 1'ek bi erak.

2'garrenik.—Deklinabidea ondo eramateko "a-e" organikak duen garrantzia ikusirik, lehen euskalki guztietan eta oraindik ere zenbaitetan bizi bizirik dirauten hitz organika guztiak onartu behar lirakeala, uste dugu.

BAI.

3'garrenik.—Nahiz eta herriak, zenbait aldiz, hitz anitzen lehen bi "aa, ee, ii, oo"-ak baztertu, euskal literaturan orain arte beti erabili diralako eta oraindik ere askok eta askok darabilzkitelako, denak onartuko dira.

BAI.

4'garrenik.—Aditzaren indeterminazioa. Ahal dalarik, hemendik aurrera, indikatiboan ez, beste modu guztietan, "etor zitekean, arrapa zak, ikus diteke, sar adi" eta abar, orain arte ohitura izandu dan bezala, idatziko da.

BAI.

5'garrenik.—"a-e" eufonikaz idatziko dira, orain arte horrela idatzi diran berbo forma guztiak. Honela: "nu*e*n' zitek*e*an, zekiokean" eta abar, eta "nun, non, niin, nendun, ziteken, zerkioken" baztertu egingo dira.

BAI.

6'garrenik.—Literaturan erabili diran hitz edo berbo formei, ezer berririk erasten ez dien lokalismoak, baztertu egingo dira. "Hauek, gauean, hamarrean, ganadua, premia" eta abar idatziko dira, eta "habek, gabean, gaban, hamarrian, ganaduna, premiya" eta besteak baztertu egingo dira.

BAI.

7'garrenik.—Indeterminazioari datxezkon aditzak, singularrean idaziko dira. Honela: "gizon horrek asko daki; zenbat

kanika dago?; edozein gauza jaten du; Perian gizon gutxi zan, orain dala urte asko".

EZ.

Numeraletan hala egitea gomendatzen da.

8'garrenik.—Indeterminazioan, "hau, hori, hura" demostratiboak, singularrean idatziko dira. "Hamabost egun *hontan* ez du ebirik egin". Bainan: "*Azken* hamabost egun *hauetan* ez du ebirik egin".

AUKERAN utzi da, bakoitzak nahi duen erara.

Salbador Garmendia